

Թիւնը խիստ քիչ առաջ գնացած է Յունաց մէջ, Թէպէտ և ընդհանուր ջանքերնին մեծ է ծաղկելու ու Լաւրոպալոց նմանելու : Եւ ալ իրաւ է որ Յունաց բնութիւնը շատ կը տարբերի իրենց գաւառներէն ու բնակութենէն . զոր օրինակ կղզեցիք աւելի աչքաբաց կը սեպուին, բայց ամէն կղզիներուն բնակիչներն ալ իրարմէ տարբեր յատկութիւններ ունին :

Լթէնքին մէջ Թագաւորական տը պարանէն զատ ինը տպարան ալ կայ, բայց քիչ կը բանին. դրսի քաղաքներն ալ տասը տպարան : Լթէի յայտնի նշան է Յունաց ծաղկելուն՝ որ ինը տեսակ լրագիր ունին, ինը տեսակ ալ բանասիրական օրագիրներ. անոնցմէ զատ՝ նաև զանազան ընկերութիւններ, այսինքն բժշկութեան, բնական պատմութեան, և գիտութիւնները տարածելու :

Հիմա հինգ հատ մեծ վարժարաններ կան Թագաւորական . ասոնցմէ իրեքը աւելի մեծ են, ու հարկաւոր եղած վարժապետները բոլորն ալ ունին. և են Լթէնք, Լաւփլիա ու Հերմոպօլիս քաղաքներուն մէջ : Բաւաւսունը ինը հատ ալ հասարակ Թագաւորական դպրոցներ կան՝ մէկ կամ երկու և կամ իրեք վարժապետով. քանի մը միմեանցուսոյց դպրոցներ . մէկ որք տղոց դպրատուն, մէկ հատ մըն ալ վարժապետութեան դպրոց : Իսկ առաջին կարգի կամ ժողովրդական դպրոցները 1836ին 114 հատ էին՝ 10,770 աշակերտով . անոնցմէ զատ ալ 270 դպրոցի չափ կար նաև աւաններն ու գեղերը :

Հիմակուան զօրքն է 12,326 :

Եւր ընտրուած եօթը ատենակալ իշխանները ասոնք են .

Սեթաքսա, տեսուչ արտաքին գործոց .

Լոնտոս, տեսուչ պատերազմի .

Քանարիս, ծովամարտի .

Սիդէս Փալամիտիս, ներքին գործոց .

Սաւսոլաս, վաճառականութիւն .

Սէլաս, արդարութեան .

Սքինաս, ուսմանց և կրօնի :

Լթէնքի մէջ դեսպաններ ունեցող օտար տէրութիւնները ասոնք են . Լէստրիա, Շուետ, Սպանիա, Լնդհիա, Ռուսաստան, Պաւերա, Պաղլիա, Բրուսիա, Տաճկաստան : Իսկ աս տէրութիւնները, Լափլի, Սարտենիա, Հոլանտա և Սաքսոնիա հիւպատոսներ ունին Լթէնք : Յունաց տէրութիւն ալ դեսպաններ ու հիւպատոսներ ունի Լոնտրա, Բեթլըպուրկ, Փարիզ, Սոնաքոյ, Պերլին, Սաթրիտ, Սէնա, Պօլիս, և ուրիշ զանազան ծովային քաղաքներ :

Եկեղեցական սիւնհոգոսը ամէն տարի Թագաւորին ընտրութեամբը կը փոխուի . աս սիւնհոգոսին անդամներն են 5 եպիսկոպոս ու 2 ատենադպիր, տէրութեան կողմանէ ալ մէկ գործակալ մը : Յունադաւան եպիսկոպոսներուն թիւն է 33, սիւնհոգոսին անդամներն ալ համընդ . իսկ հռովմէական յունաց եպիսկոպոսները 4 են, որ կրնստին Լաքսոս, Սիինէ, Շիրա և Սանթուրին կղզիները : Գիտնալու է որ Յունաստանի Թագաւորութե եկեղեցականները Պօլսոյ պատրիարքին իշխանութեանը տակէն ելլելնին յայտնի ըրին 1833ին, օգոստոսի 4ին . և անկէ ետքը մէկ պատրիարք մը դնելու տեղը հիմակուան սիւնհոգոսը հաստատեցին Ռուսաց պէս . միայն աս տարբերութեամբ որ Ռուսաց կայսրը իր սիւնհոգոսին կամ եկեղեցւոյն գլուխն է, իսկ Յունաց Թագաւորը հռովմէական ըլլալով անոնց ժողովքին որոշմանցը չը խառնուիր :

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Եւրէտի Կեանք :

Եւրպիւսիոյ բարեացաւորներ և ամէնէն պատուական ըմբի մեր կեանքն

է . անոր համար մահճը դառն կերեւնայ, և մարդ յանձն կառնէ ամէն բան նուիրելու՝ իր կեանքը պահելու համար . անոր համար խղճալի կերեւնան անոնք որ հազիւ թէ կենաց առաւօտը կրտեսնեն, ու կանցնին կերթան . բայց շատ աւելի ցաւալի են անոնք որ իրենք իրենցմէ պատճառ կրլլան կեանքերնին կարճեցընելու, ու չեն իմանար : Այնքը Աստուծոյ մեծ պարգևներէն մէկն է . ուստի մեծ ապերախտութիւն ու յանցանք է կեանքը կամաւորապէս կարճեցընելը : Նշմարիտ աստուածապաշտ մը ոչ այնչափ երկար կեանք ունենալ պիտի փափաքի իր կողմանէ՝ որչափ բարի կեանք . և արդարութեամբ անցուցած մէկ ժամը՝ մեղքով անցուցած հարիւր տարիէն աղէկ է . սակայն մարդու ջանքը ան պիտի ըլլայ որ քանի տարի ապրի՝ արդարութիւնն ալ աւելցընէ, և արդար ու չափաւոր ըլլայ ամէն բանի մէջ՝ որ շատ ալ ապրի :

Արկար կամ կարճ ապրելուն նիւթական պատճառ կրնան ըլլալ մարդու սնունդը, վիճակը, աշխատանքը, կեցած բնակութիւնը, կլիման, և ասոնցմէ աւելի՝ իր բնութիւնն ու կիրքերը : Հանդարտ սիրտ, չափաւոր կերակուր, չափաւոր աշխատանք, և գէշ օդերէն զգուշանալ, ասոնք շատ կրնան երկընցընել մարդու կեանքը . և յայտնի օրինակ մը տուաւ աս բանիս Առգովիկոս Վորնարոյ վէնետկեցին, որ ինչուան 30 տարին գեղխութեամբ ու անզգուշութեամբ ապրելով՝ մեռնելու վիճակ հասաւ . բայց անկէ վերջը բարեխառն ու սակաւապէտ կեանք մը բռնելով, անանկ որ օրուան կերակուրը 12 ունկիէն աւելի չէր, ինչուան 98 տարի ապրեցաւ՝ առանց հիւանդութիւն մը քաշելու :

Աշխարհքիս ամէն կողմերը և ամէն ատեն գտնուած են սովորականէն աւելի ապրող՝ այսինքն 100 տարին անցընող մարդիկ . բայց ընդհանրապէս աւելի ցուրտ երկիրներու մէջ

կրտեսնուի աս բանս : Հետաքրքրական տեղեկութեան մը պէս դնենք հոս մէկ քանի երկարակեաց մարդիկ և իրենց տարիքը :

Տրաքէնպէրկ անունով տանիմարքացին 146 տարուան մեռաւ 1722ին, որ 15 տարի ալ բարբարոսաց երկիրը գերութիւն քաշեր էր . և 81 տարի նաւավարութի ըրեր էր . ասոր հայրենակիցներէն մէկը 144 տարի ապրեցաւ, մէկն ալ 175 :

Հենրիկոս Ղենքինս անգղիացին 169 տարեկան մեռաւ 1670ին :

Պովին անունով լեհացին 165 տարեկան մեռաւ 1805ին . ասոր կնիկն ալ 164 տարուան էր, և պզտի տղան 117 տարուան :

Սուրբինկոն նորվեկիացին 160 տարեկան մեռաւ 1797ին, որուն մեծ տղան 105 տարուան, և պզտիկը 109 տարեկան մեռաւ կըսեն :

Եամայիքա և Թուքուման կղզիները 140 տարեկան կնիկ մարդիկ գտնուեցան :

Շուետի երկիրը 1834ին մէկը մեռաւ 185 տարուան :

Թոմաս Փարրէ տանիմարքացին 151 տարուան մեռաւ :

Լասինկէմ անգղիացին 144 տարուան :

Տըլորմ Սարիոն գաղղիացի պառաւը 137 տարուան :

Ուրիշ շատ մարդիկ ալ կըլիշուին թէ արեւելք և թէ արեւմուտք՝ 125 տարին անցած, որ հոս մէկիկ մէկիկ դնելը աւելորդ է :

Ընդհանրապէս աս յայտնի է որ Ա. Հին նահապետներուն սովորական կենաց չափը 800 կամ 900 տարի էր : Աստուածաշնչին մէջ ինչուան վերջի ատեններն ալ 100 տարին անցնող մարդիկ շատ կըլիշուին :

Բ. Շատ փիլիսոփայ կամ կարգացող մարդիկ եղած են որ երկար կեանք ունեցեր են . ինչպէս Եպիմոնիդէս, Ղեմոնակէս, Ղորգիաս, Ղեմոկրիտոս, Օենոն, Լեստոր և այլն :

Գ. Շատ սրբակաց ու ճգնաւոր

մարդիկ ալ հարիւրը անցեր են . որով կիմացուի որ մէկքանի փիլիսոփայից ալ երկարակեաց ըլլալը աւելի իրենց բարեկարգ չափաւորութենէն եղած է՝ քան թէ կարդացողութենէն : Սահակ Պարթև , Խորենացին , Պօղոս անապատականը , սուրբ Լնտոն ճգնաւորը և ուրիշ շատ սուրբեր 100 տարին և 120ը անցուցին :

Փոնդընէլ գաղղիացի մատենագիրը 100 տարիէն քանի մը ամիս պակաս ապրեցաւ . և կըսէր թէ « Սիրտս հանգիստ բռնելով , և ամէն մարդուն իր կարծիքը թողլով՝ աս տարիքս հասայ » :

Երոնցմէ դուրս ոմանք անհաւատաւի երկայն կեանքեր ալ կըլիշեն . ինչպէս Սահակ Փֆէի իտալացի հեղինակը կըլիշէ , թէ Պենկալայի մէջ 335 տարուան մարդ մը գտնուեր է ողջ առողջ : Սիմէոն ծերունւոյն համար ալ քանի մը հարիւր տարուան եղած է կըսեն : Պրահման մը կըլիշուի 300 տարեկան : Հին պատմիչներն ալ Տանտոն լիւրիկեցին կըլիշեն , որ 500 տարեկան էր կըսեն . բայց ասոնք խիստ անստոյգ խօսքեր են :

ՕՐԵԳՐԻՍ վերջի խօսքը կենաց երկարութեան վրայ ինչպիսի , կարծէ որ գերմանացի նոր մատենագիրներէն մէկուն այլաբանական գեղեցիկ խրատով կըքննէ աս տարին :

« Վաթսուն տարեկան ծերուն մէկը 1797ին կաղանդին գիշերը պատուհանին մէջ տրտում տխուր կեցած , աչուրները գէպի երկինք վերցուց , ու կապուտ երկնքին վառվռուուն աստղերը մէյմը աչքէ անցնելէն ետեւ՝ դարձաւ երկրիս վրայ նայեցաւ , ու անանկ երեցաւ իրեն թէ աշխարհքիս երեսը իրմէ անհանգիստ՝ իրմէ թշուառ . մարդ չկայ . վասն զի իր գերեզմանը ոտքին տակը հասած տեսաւ . վաթսուն ոտք իջեր էր ինչուան գերեզմանին տակը , և հետը իր մանկութեան գեղեցիկ ժամանակէն ուրիշ պաշար չէր բերած՝ բայց եթէ յանցանք ու խղճմտանքի ծանրութի . առողջութիւնը կորսուած , սիրտը հալած մաշած , միտքը յոգնած տարտըղնած , ծերութիւնը տեսակ տեսակ նեղութիւններով լցուած : Մանկութեան օրերը նորէն աչքին առջին եկան . տեսաւ ան երեւելի վայրկեանը որ իր հայրը զինքը երկու տեսակ ճամբու գլուխ կեցուցեր էր որ ինքն ընտրէ իր ուղի . մէկուն ծայրը խաղաղ ու երջանիկ երկիր մըն էր՝ ամէն բարիքներով լեցուն , ու ամէն ժամանակ լուսաւոր . մէկաւր ծայրը խաւարային անդուգ մը , անել լաբիւրինթոս մը , օձերով վիշապներով լեցուն վէհ մըն էր : Խեղճ մարդը , կարծես թէ ան վայրկեանէն սկսաւ ան օձերուն թոյնը զգալ , ան վայրկեանէն ալ վիշապները սկսան իրեն սիրտը կրծել : Հորէն վեր վերցուց աչուրները . « Ահ մանկութիւն , ո՛ւր ես , ըսաւ . ահ , հայր իմ , նորէն դիր զիս կենաց ճամբուն գլուխը որ ուրիշ ընտրութիւն ընեմ » : Բայց մեղք որ ոչ մանկութիւնը կար և ոչ իր հայրը : Տեսաւ որ լծերուն վրայէն շրջմոյկ կրակներ երեցան ու անցան . « Ահա ասոնք են իմ խենթութեան օրերը » ըսաւ հառաչելով : Տեսաւ որ ասուպ մը երկնքին մէկ ծայրէն ելաւ , ու դողդողալով սահեցաւ անցաւ . « Ահա աս է իմ օրինակ » կանչեց ողբալով . և զղման խայթոցները աւելի խորունկ մտան խրեցան իր վատած սիրտը : Անտեն աչքին առջև բերաւ բոլոր իր հասակակից մարդիկը , որ ատենով իրեն պէս տղայ էին , և հիմա ասդիս անդին ցրուած՝ բարեպաշտ , առաքինի , արդար ու բարերար մարդիկ եղեր են , և աս կաղանդին գիշերը ուրախ զուարթ կանգնեն : Ան միջոցին եկեղեցւոյն զանգակատան վրայէն սկսան կէս գիշերուան զանգակը զարնել . ան ձայնէն մէկէն միտքը եկան իր ծնողքն ու ազգականները , որ կաղանդին օրը իրեն ինչ բարեմաղթութիւններ կընէին , և ինչ խրատներ կուտային . և ինքը ան բարեմաղթութիւններուն տեղը հիմա ինչ խեղճութեան մէջ ընկեր է . ան խրատներուն տեղը ինչուան ան վայրկեանը ինչ ճամբայ բռներ է : Սրտին ցաւէն ու երեսին ամօթէն՝ ալ չկրցաւ նայիլ երկինք , որ իր հայրը հոն էր . վար առաւ աչուրները , և մէկէն լեզու արցունքները վազեցին աչքէն ու ձիւնով ծածկուած գետինը թափեցան . ան բոլոր նորէն բոլոր սրտանց , տեսաւ որ մէկը չկայ զինքը միսթիմարող . « Ահ մանկութիւն , կանչեց նորէն . ո՛ւր ես . դարձիր եկուր ինծի նորէն » : Մէյմալ տեսնէ որ մանկութիւնը դարձաւ եկաւ . վասն զի բոլոր աս բաներս երազ են եղեր որ կաղանդին գիշերը տեսեր էր : Ինքը գեռ մանկութեանը մէջ էր . միայն յանցանքները երազ չէին : Փառք տուաւ Աստուծոյ որ իր մանկութիւնը գեռ չէ անցած . փառք տուաւ որ գեռ ինքը կրնայ մոլութեան ճամբէն ետ կենալ ու առաքինութեան ճամբան մտնել , որպէս զի բարեբեր ու երջանիկ երկիրը հասնի :

« Դարձէք դուք ալ իրեն հետ , սիրելի որդեակք , թէ որ իրեն պէս մոլորեր էք . աս սոսկալի երազն էր հատաւորն ըլլայ ասկէ ետքը : Չըլլայ թէ օր մը հարկադրիք կանչելու թէ « Դարձիր եկուր մանկութիւն » . և աս գեղեցիկ մանկութիւնը մէյմըն ալ չգառնայ » :

Բու գլուխ կեցուցեր էր որ ինքն ընտրէ իր ուղի . մէկուն ծայրը խաղաղ ու երջանիկ երկիր մըն էր՝ ամէն բարիքներով լեցուն , ու ամէն ժամանակ լուսաւոր . մէկաւր ծայրը խաւարային անդուգ մը , անել լաբիւրինթոս մը , օձերով վիշապներով լեցուն վէհ մըն էր : Խեղճ մարդը , կարծես թէ ան վայրկեանէն սկսաւ ան օձերուն թոյնը զգալ , ան վայրկեանէն ալ վիշապները սկսան իրեն սիրտը կրծել : Հորէն վեր վերցուց աչուրները . « Ահ մանկութիւն , ո՛ւր ես , ըսաւ . ահ , հայր իմ , նորէն դիր զիս կենաց ճամբուն գլուխը որ ուրիշ ընտրութիւն ընեմ » : Բայց մեղք որ ոչ մանկութիւնը կար և ոչ իր հայրը : Տեսաւ որ լծերուն վրայէն շրջմոյկ կրակներ երեցան ու անցան . « Ահա ասոնք են իմ խենթութեան օրերը » ըսաւ հառաչելով : Տեսաւ որ ասուպ մը երկնքին մէկ ծայրէն ելաւ , ու դողդողալով սահեցաւ անցաւ . « Ահա աս է իմ օրինակ » կանչեց ողբալով . և զղման խայթոցները աւելի խորունկ մտան խրեցան իր վատած սիրտը : Անտեն աչքին առջև բերաւ բոլոր իր հասակակից մարդիկը , որ ատենով իրեն պէս տղայ էին , և հիմա ասդիս անդին ցրուած՝ բարեպաշտ , առաքինի , արդար ու բարերար մարդիկ եղեր են , և աս կաղանդին գիշերը ուրախ զուարթ կանգնեն : Ան միջոցին եկեղեցւոյն զանգակատան վրայէն սկսան կէս գիշերուան զանգակը զարնել . ան ձայնէն մէկէն միտքը եկան իր ծնողքն ու ազգականները , որ կաղանդին օրը իրեն ինչ բարեմաղթութիւններ կընէին , և ինչ խրատներ կուտային . և ինքը ան բարեմաղթութիւններուն տեղը հիմա ինչ խեղճութեան մէջ ընկեր է . ան խրատներուն տեղը ինչուան ան վայրկեանը ինչ ճամբայ բռներ է : Սրտին ցաւէն ու երեսին ամօթէն՝ ալ չկրցաւ նայիլ երկինք , որ իր հայրը հոն էր . վար առաւ աչուրները , և մէկէն լեզու արցունքները վազեցին աչքէն ու ձիւնով ծածկուած գետինը թափեցան . ան բոլոր նորէն բոլոր սրտանց , տեսաւ որ մէկը չկայ զինքը միսթիմարող . « Ահ մանկութիւն , կանչեց նորէն . ո՛ւր ես . դարձիր եկուր ինծի նորէն » : Մէյմալ տեսնէ որ մանկութիւնը դարձաւ եկաւ . վասն զի բոլոր աս բաներս երազ են եղեր որ կաղանդին գիշերը տեսեր էր : Ինքը գեռ մանկութեանը մէջ էր . միայն յանցանքները երազ չէին : Փառք տուաւ Աստուծոյ որ իր մանկութիւնը գեռ չէ անցած . փառք տուաւ որ գեռ ինքը կրնայ մոլութեան ճամբէն ետ կենալ ու առաքինութեան ճամբան մտնել , որպէս զի բարեբեր ու երջանիկ երկիրը հասնի :

« Դարձէք դուք ալ իրեն հետ , սիրելի որդեակք , թէ որ իրեն պէս մոլորեր էք . աս սոսկալի երազն էր հատաւորն ըլլայ ասկէ ետքը : Չըլլայ թէ օր մը հարկադրիք կանչելու թէ « Դարձիր եկուր մանկութիւն » . և աս գեղեցիկ մանկութիւնը մէյմըն ալ չգառնայ » :